

Ольга Філіпова

КРИТИЧНА РЕЦЕПЦІЯ ПРЕСИ НА СТОРІНКАХ
САТИРИЧНО-ГУМОРИСТИЧНОГО ЧАСОПISУ
«СТРАХОПУДЬ» (Відень; Львів, 1863—1905 pp.)

Проаналізовано медіакритичний дискурс часопису «Страхопудь». Простежено основні тенденції висвітлення особливостей функціонування інших періодичних видань, їх ідейно-політичне спрямування і тематичне наповнення. На цій основі здійснено аналіз особливостей інформаційного простору Галичини кінця XIX — початку XX ст., сповненого дискусійності та полемічності. Розглянуто критичні матеріали видання, присвячені дослідженню суспільної ролі журналіста, його завдань, професійних обов'язків і особистісних якостей, правових та етичних норм його діяльності.

Ключові слова: критична рецепція, сатирично-гумористичний часопис, москвофіли, народовці.

Проанализирован медиакритический дискурс журнала «Страхопудь». Прослежены основные тенденции освещения особенностей функционирования других периодических изданий, их идейно-политическое направление и тематическое наполнение. На этой основе проведен анализ особенностей информационного поля Галиции конца XIX — начала XX вв., его дискуссионности и полемичности. Рассмотрены критические материалы издания, посвященные исследованию общественной роли журналиста, его задач, профессиональных обязанностей и личностных качеств, правовых и этических норм его деятельности.

Ключевые слова: критическая рецепция, сатирическо-юмористическое издание, москвофилы, народовцы.

Mediacritic discourse of the magazine «Strakhopud» has been analyzed. The main trends of elucidation of functioning of other periodicals' specifics, their ideopolitical bent, thematic content have been traced. Analysis of characteristics of the information space of Galicia in the late XIX — early XX cc., full of polemics and debates, has been conducted on this basis. Critical materials of the periodical devoted to the study of social role of the pressmen, its tasks, professional duties and personal qualities, legal and ethical norms of its activities have been considered.

Key words: critical reception, satirical and humorous magazine, moscowphiles, «narodovtsi» [national populists].

Матеріали галицьких часописів критичного напрямку другої половини XIX — початку XX ст. слугують джерелом вивчення не

лише традицій сатири та гумору, а й основних тенденцій формування суспільно-політичних поглядів в умовах зародження та ідеологічного протистояння партій, політичних, культурних та освітніх угруповань. І. Франко зазначав: «Як для лікаря нема нічого приємнішого понад дослідження, як хворий звільна приходить до здоров'я... так для історика нема нічого приємнішого, як слідити регенераційний процес нації, що з важкого духовного і політичного пригноблення звільняється [23, с. 345]. Цікаво, зокрема, простежити становлення політичної думки в Галичині після 1848 р.: «...для насъ сей рікъ важніший тому, що тоді въ Австрії, де стільки виродилося питаній народніхъ, по-разъ перший заявилося и питанне руське; після довгої остановки по-разъ перший народность руська заявила своє значенне политичне» [16, с. 211]. Важливим джерелом дослідження тут виступає періодика окресленої доби. За її матеріалами можна відстежити, які ідеї були притаманні тій частині населення, що, впливаючи на становлення і розвиток громадської думки, фактично виступала творцем тогочасної дійсності, а саме: літераторам і публіцистам, редакторам періодичних видань.

Після 1848 р. з посиленням польських впливів галицько-українська інтелігенція, вкотре не вибудувавши єдину модель культурного і політичного розвитку, розкололась на два великих табори: народовців і москвофілів. Народовці «мислили український нарід як окрему національно-культурну та політичну одиницю, відмінну від поляків та росіян», а москвофіли наполягали на тому, що «українське населення не має ніякої різниці від населення Великоросії, що українцям (русинам) треба єднатися з царською Росією, прилучатися до єдиної російської культури» [7, с. 26].

Кожне з утворених громадсько-політичних об'єднань прагнуло підпорядкувати собі культурно-просвітні інституції, налагодити видавання власних друкованих органів. Конкурентна боротьба сприяла розгалуженню системи періодики, виникненню нових періодичних видань, різних за напрямками, завданнями і цільовим призначенням.

Одним із методів відображення дійсності у пресі стали гумор і сатира. Їх проникнення на шпальти газет і журналів було зумовлено потребою врегулювання суспільних, економічних, побутових, згодом — і політичних конфліктів, критичного їх осмислення. Окрім того, конкуренція між часописами, їх боротьба за увагу аудиторії

диктували необхідність пошуку і вироблення нових форм представлення інформації.

Історії зародження і розвитку галицьких періодичних видань критичного напрямку сучасні науковці досі не приділили достатньої уваги, зосереджуючись головним чином на дослідженні цих видань у контексті розвитку національної думки міжвоєнної доби. Між тим, саме період кінця XIX — початку XX ст. був сповнений тих процесів, тієї контрверсійності і дискусійності, без яких, ймовірно, не викристалізувалась би національна ідея самостійності, незалежності і єдності українських земель по обидві сторони Збруча. Твердині національної ідеї — Галичині — свого часу теж були притаманні і полонофільські, і панславістські, і виразно москвофільські тенденції. Як зазначив І.-П. Химка, різні конструювання національності серед галицьких русинів у XIX ст. нагадували «польоти Ікара у майже всіх напрямках»: українському, російському, польському та русинському [див. 17, с. 27].

Часописи критичного напрямку, що їх спершу видавала учнівська молодь, поступово зайняли помітне місце у системі галицької преси австрійської доби. Одним з найбільш тривалих видавничих проєктів був москвофільський сатирично-гумористичний часопис «Страхопудь». Перше число цього видання вийшло 1863 р. у Відні під редакцією Йосипа Ливчака. Впродовж наступних 35 років, хоч і з перервами, зі зміною редакторів і авторів, воно залишалось виразником москвофільських ідей. Перший період видання протривав п'ять років. Друга спроба видавання «Страхопуда» належала Володимирові Стебельському, який редагував часопис упродовж 1872—1873 рр. У третій період існування журналу (1880—1882 рр.) його редактором був Степан Лабаш. У четвертий, найдовший, період безперервного виходу «Страхопуда» (1886—1905 рр.) його редактором був Осип Мончаловський.

Упродовж всіх років видавання журналу його основною метою залишалася пропаганда ідеї єдності галицьких українців з російським народом. «Сей зовсім не таїтця зь своїми наміреннями. Будучи многонадійнимъ розсадникомъ панруссизму, мовъ лиха пошість вередує на нашімъ ґрунті. Підливають розсадникъ той самі знакомиті агитатори, тай визирають нетерпівиво тої пори, коли-то й імъ вольно буде такъ явно москальствувати» [3, с. 204—205] — таку думку про «Страхопудь» було репрезентовано у журналі «Мета».

За роки існування часопису його редакторам і авторам вдалося створити яскравий упізнаваний образ видання — викривача «всей ляцкой, русько-украинської, радикальной, фонетичной, рутенско-халдейской и арендарско-іудейской дряни», переможця «найдократовъ, хруней, лазуитовъ и ихъ союзниковъ», представників «“вшехпольского” руссофдства, рутенського раболѣпія, украинского упомраченія, радикального безголов’я, шляхетской “буты” (надменности) и галицко-русской трулости» [9, с. 2].

Визначаючи своїх попередників і однодумців серед інших видань критичного напрямку, «Страхопудъ» називав коломийську газету «Кропило» своїм батьком, а також згадував чернівецький часопис «Лопата», котра йому «мать и то рѣдна» [21]. Редакція ставила собі запитання, яким чином діяти у складній суспільно-політичній ситуації: «Смѣяться надъ нашимъ власнымъ русскимъ нерадѣніемъ? / Чи плакати надъ темъ?» [20]. І давала відповідь — сміятися: «Въ какой формѣ смѣхъ не являлся, въ литературной (словомъ) или художественной (иллюстрацію), онъ есть одинъ изъ величайшихъ факторовъ прогресса. Существуютъ темныя силы, которыхъ не прошибешъ ніякими громами ни обличеніями; тѣ силы однако боются остроумного смѣха» [12].

Проголошені в Австрії плюралізм та свободу думки редакція часопису називала «свободою “на паперѣ” безъ права уживанья ей» [25]. Про численні конфіскації частини матеріалів окремих чисел (а іноді і цілих випусків) часопису свідчать документи органів державного управління австро-угорської монархії: Галицького намісництва, Крайового суду, Дирекції поліції, Вищої державної прокуратури, що зберігаються у Центральному історичному архіві України у м. Львові. Справи, розпорядження та донесення з цього приводу містяться відповідно у фондах № 146, 152 та 156. Проте, незважаючи на цензурні заборони та утиски, «Страхопудъ» продовжував виходити, про що редакція часопису писала: «...не были въ состоянію уклонити редакцію ею ни численными конфискаты, ни подходящіи отъ того чувствительными матеріальными страты, ни котеріная злоба, ни неблагорозположеніе поодинокихъ правдолюбія его незносящихъ личностей» [13].

«Страхопудъ», констатуючи наявність цензури, писав про при-
таманний пресі Львова антагонізм: «Если галицко-русскіе газеты

стануть сваритись, будеть непремѣнно много пустого вѣтра, засыпающего пылью очи, якъ снѣжная метель. Когда Галицкая Русь не только заговорить, но и начнетъ дѣйствовать, изъ староствъ посыплется градъ запрещеній, а на русскіе газеты градъ конфисковать» [19].

У фейлетоні «Руское консиліумъ» читачам представлено кілька «моделей» порятунку Русі українськими газетами. На думку Rr. pill. Strachopudі, газета «Слово» Богдана Дідицького ставила неправильні діагнози, тож і ліки її були неефективними, бо не з тим вірусом змагалися. «Вѣстникъ» зображено консерватором, який виступав проти будь-яких ліків, «Мету» — неосвіченою сільською знахаркою, яка лікувала виключно народними методами, а все тому, що нічого не розуміла в науці та її новітніх досягненнях. Авторитетом для інших лікарів у фейлетоні виступав Medizinalrath Dr. Strachopudus, який встановив свій діагноз для Русі: «amaurosis chaldaica cum gangraena rabolipica» і наполягав на необхідності «все нездоровое въ ней... гнати и зъсередины на верхъ». «Страхопудъ» констатував потребу вироблення єдиної системи лікування: «Якъ долго бо мы паціентку нашу не по одной, а по различныхъ методахъ лѣчити будемо, такъ долго она и организмъ еи не вскрѣпитя, но на противъ еще розстроится...». Сатиричний малюнок до фейлетону яскраво візуалізував риси, притаманні газетам, які засуджувалися «Страхопудомъ»: застарілі погляди, клерикальність, неосвіченість, поміркованість і маргінальність [28].

У 1888 р. було опубліковано схожий за методом метафоризації фейлетон, у якому охарактеризовані медичні практики лікування галицько-руської суспільності різними друкованими органами. Тут, зокрема, була згадана новоутворена москвофільська газета «Червоня Русь», про яку, як і про інші видання-однодумці, «Страхопудъ» відгукувався з приязню: «Если общество въ горячцѣ и бредить, она ліетъ на его голову холодную воду, когда же паціентъ въ холодѣ, она огрѣваеъ его теплымъ словомъ не хуже перины». Натомість газета народовців «Буковина» була оцінена в ідкій саркастичній манері: серед інших лікарів «Страхопудъ» охрестив її ветеринаром, та ще й таким, якому «страхопудскій сторожъ... не даль бы ей своей блохи лѣчити» [27]. Яскраві алегоричні образи, створювані «Страхопудомъ», які часто досягалися за рахунок ви-

користання літот і гіпербол, були почасти доволі грубими і зневажливими. Редакція часопису воліла називати подібну неетичність безкомпромісністю, зауважуючи, що легкі безневинні жарти порядку не забезпечать. «Страхопудь» майстерно відбивав звинувачення у надмірній саркастичності створенням нових яскравих типажів та образів, ховаючи за ними несхвалення, роздратування і гнів — свою реакцію на події тогочасної дійсності.

Визнаючи ворожий характер стосунків між редакціями періодичних видань, погоджуючись із його збитковістю для поступу журналістської справи і української суспільної думки загалом, редакція часопису завжди була на сторожі пропагованих нею поглядів, різко, а почасти грубо реагувала на численні нападки зі сторінок опозиційної періодики.

Уже з перших чисел часопису з його шпальт не зникали уїдливі зауваження та гострі дотепи щодо діяльності редакцій інших видань, розміщених в них публікацій. У № 7 та № 11/12 за 1867 р. редакторів газети «Русь» Федора Заревича і Остапа Левицького, а також віденського кореспондента цього видання було звинувачено у поширенні спотвореної інформації, перекручуванні фактів, недобросовісності та продажності «ворогамъ руського народу».

«Страхопудь» насміхається з консервативного часопису «Вѣстникъ», дорікаючи редакції поміркованістю і недостатньо виразним ідейним спрямуванням: «“Старость не радость”. Правду тую испытуе на собѣ уже отъ колькохъ лѣтъ нашъ старый “Вѣстникъ”»: Сарака печатае все, що му лише кто дасть...». У 1865 р. сатирично-гумористичний часопис вів з «Вѣстникомъ» дискусію стосовно доречності використання сатири у пресі, зокрема у висвітленні діяльності державних структур. У відповідь на «росправу о сатиричныхъ письмахъ во обще а о Страхопудѣ въ особенности» було зауважено, що «если Вѣстникъ такими критиками Страхопуда дескредитовати а себе прославити хоче, то Страхопудъ готовъ на будуще такіи критики для Вѣстника бесплатно писати» [8]. Таким чином, редакція закріплювала за собою право безкомпромісно сатиричних коментарів, щоб «съ большею смѣлостію и рѣшительностью выметати смѣтье и болото накопившоеся на нашей Руси» [22], формувала образ непримиреного борця проти усіх форм пригноблення русинів.

У 1886 р. «Страхопудь» у публікації «Степени лояльности» склав рейтинг львівських періодичних видань, принагідно оціню-

ючи методи роботи їхніх працівників і щедро «роздаючи» їм критичні оцінки. На останніх сходинках цього рейтингу опинились усі москвофільські газети, які, відзначав автор, не боялися викривати суспільні й політичні вади. Інші ж видання, зокрема «Дѣло», «Зоря», «Зеркало», «Миръ», «Русь», були звинувачені у пасивності, небажанні змагатися за правду, терпимості до дій та рішень влади, які шкодять і без того скрутному становищу галицьких русинів. Їхня лояльність, на думку видання, пов'язувалась із фінансовою залежністю. Зокрема, про першу щоденну львівську газету «Діло» «Страхопудъ» писав, що це «нибы политична газета, и нибы имѣть свои власні “пресвѣдченя” — но мимо того служить тому рехтельно, кто его въ службу найметъ». Одночасно часопис у притаманній йому іронічній манері відповідав на звинувачення у фінансуванні «москалефільських» періодичних видань російськими діячами та державними структурами: «Кобы-то хоть австрійскіи банкноты, то бы ихъ можно было безъ грѣха и безъ рукавичокъ поднять и спрятати, а то рубли, шизматицкіи!». В такий спосіб, методом зміщення акцентів, виправдовувалось отримання дотацій від «старших братів» [18].

Саме стосовно газети «Дѣло» редакція «Страхопуда» дозволяла собі найбільш різкі коментарі. У № 11 за 1886 р. було вміщено гостро-сатиричний вірш-загадку, перші літери кожного рядка якого містили відповідь на поставлене в заголовку запитання: «Що то за баба?»: «Глупа и надменна, / Арогантка, ославленна, / Злобы и комеражей рабъ, / *Enfant terrible* среди бабъ; / Типъ вѣрный крутарства, / Азарта и мытарства, / Дантея пекло преисподныхъ, / ѣдкостью клеймяща родныхъ; / Любезна она никому, / “Осанна” поеть лишь врагу» [26]. Такими якостями «Страхопудъ» наділяв «Діло» регулярно, не шкодуючи образливих звернень, означень і коментарів: «Въ нашъ вѣкъ усовершенствованія видні во всемъ: глупость можна отпечатати въ тысячахъ экземплярахъ “Дѣла”» [2].

«Въ кабинетѣ рѣдкостой Страхопуда» серед інших дефіцитних предметів і явищ згадано «н-рь “Дѣла”, въ которомъ не было клеветы... на русскихъ людей» [1].

Патріотизм редакції «Дѣла» сприймався «Страхопудомъ» як прояв сепаратизму і зради «слав'янської родини». Так, про видавців газети часопис, використовуючи яскраве сатиричне порівняння, пише: «Издается при ближайшемъ благосклонномъ участіи

пп. Мазепы, Юды Неискаріотского и компанії руссо҃дливыхъ пановъ...» [4]. Редактори щоденного видання звинувачувалися у лояльності до політики західних країн, їхніх нібито загарбницьких планів щодо території Галичини. На думку автора «Страхопуда», «...тупѣй тѣхъ не было людей, / Что въ наши дни вертятъ дѣлами / И въ пропасть мчатся вмѣстѣ съ нами / Во имя западныхъ идей» [24].

У часописі навіть було виведено кілька ступенів «нечесності діяльності» газети «Діло»: вигадати «ложное извѣстіе», надрукувати його, агітувати за його поширення, використовувати з явною шкодою для народу, «а при всемъ томъ о собственной честности увѣрять» [11].

«Страхопудъ» часто називав видання українських демократів, використовуючи зменшено-пестливу форму і не приховуючи закладену в неї зневагу, не інакше як «Деленько». Редакторський склад видання звинувачувався у пропольських настроях, наслідуванні польських періодичних видань не тільки у доборі тем, а й у трактуванні подій, інтерпретації фактів. Особливо критика загострилася після проголошення «нової ери». Чимала кількість карикатур і фейлетонів стосувалась українсько-польської угоди, ініційованої Володимиром Антоновичем і досягнутої за безпосередньої участі Олександра Барвінського. Від 1890 р. останній став мішенню для постійних нападок «Страхопуда». Значна кількість матеріалів про О. Барвінського, нехай і з однібічною негативною оцінкою, зафіксувала безліч фактів його політичної та громадської діяльності.

Проте головним безпосереднім конкурентом «Страхопуда» був інший сатирично-гумористичний часопис — «Зеркало», що стало ще одним органом молодого покоління народовців (виходило з 1882 р.). Кепкуючи над його редакторською колегією, «Страхопудъ» зауважував, що «если бы Гомеровъ Тесить жиль въ Галичинѣ, былъ бы издателемъ “Зеркала”» [6]. У «Страхопуді» часто з'являлися публікації, що запевняли аудиторію в недолугості гумористичних та сатиричних пошуків авторів «Зеркала», хибності їх поглядів на теперішнє і майбутнє життя галицьких русинів. Самі автори у численних карикатурах зображалися переважно дітьми або молодими парубками, в гурті яких нема згоди і кожен з яких волів би отримати лідерство. Їхні постійні чвари та неузгодженість дій тільки заважали розвою Галичини.

У жанрі п'єси було представлено святкування ювілейної — 50-ї — річниці видання «Русалки Дністрової» галицькими громадськими організаціями та друкованими виданнями. З цілої галереї образів, представлених автором, найбільше виділялося «Зеркало»: інші учасники дійства, так чи інакше висміяні представники народовського руху, несли «выпханный трूपъ “Зеркала”» [15].

Подібна зневага була, на наше переконання, результатом прихованого страху «Страхопуда» втратити читацьку аудиторію. Перспективне, також гарно ілюстроване «Зеркало» насправді становило загрозу монополії у царині сатири та гумору. Тому «Страхопудь» не упускав можливості принизити впливовість конкурента, вдаючись до гострих образ і наклепів, применшував творчі можливості авторів часопису: «“Зеркало” бавится якъ та дитина, которая изъ болота хлѣбъ печеть, хлѣбомъ темъ ни сама не насытитя, ни другихъ не погостить, но лишь себе и по сосѣдству другихъ болотомъ обмазурить» [18].

Інформаційне поле Галичини того часу великою мірою продовжувало формуватися польськими виданнями. Вони зберігали свій вплив на населення, зокрема, завдяки стабільному фінансовому становищу своїх редакцій і відповідно більшими порівняно з українськими газетами і журналами накладом. Так, у той час, коли наприкінці століття тираж «Страхопуда» становив 300 примірників, польський часопис аналогічного спрямування «Szczytek» друкувався накладом 500 екземплярів.

Хоча польські видання були відірвані від потреб українства, вони значною мірою впливали на формування соціально-політичних поглядів українців Галичини. Тож автори «Страхопуда» не оминали увагою публікації польських газет і журналів, стежили за їхнім стилем і формою представлення матеріалів, реакцією на основні події суспільно-політичного життя, стратегією впливу на свою аудиторію. «Страхопудь» переконував галичан, що «польскіи газеты / Полны всегда лжи / Качки и памфлеты, / Сплетни и грѣхи. / Почитай ихъ въ горы / Сонныи листы, / И повѣрь, що вскорѣ / Захрапишь и ты» [14]. Варто розуміти, що постійна критика усього польського, ґрунтована на реальних соціально-економічних і політичних утисках українців поляками, була дієвим інструментом маніпулювання громадською думкою, звернення її до позицій москвофільства. Засуджуючи поль-

ські прояви шовінізму та агресії супроти українства, «Страхопудь» вказував галицьким русинам на «альтернативну кабалу» — злиття з російським народом.

Кінець XIX — початок XX ст. — це період становлення і активного розвитку українського журналістикознавства. Провідні галицькі публіцисти приділяли значну увагу дослідженню суспільної ролі працівника преси, його завдань, професійних обов'язків і особистісних якостей, правових та етичних норм його діяльності. Спроби осмислити специфіку журналістського фаху були здійснені і на сторінках часопису «Страхопудь». На шпальтах журналу наголошувалося на важливості широкої ерудиції газетяра, наявності в нього знань з різних сфер життя — від побутової до наукової: «Журналистъ долженъ бытии языкословомъ, юристомъ, финансистомъ, политикомъ, музыкомъ, экономистомъ, богословомъ, археологомъ, знатокомъ модъ и отчасти астрономомъ, ибо современная газета обязана сообщати своимъ читателямъ обо всемъ, — однимъ словомъ, онъ долженъ представляти собою “ума палату” и “мудрости кладезь”». Суспільно-політичні умови, в яких доводилося працювати, накладали свій відбиток на формування фахового портрета тогочасного журналіста, головною рисою якого ставала універсальність знань. Вузька спеціалізація репортерів та публіцистів за кордоном була немислима в тогочасних галицьких реаліях: «...въ Галичинѣ редакторъ, кончивши статью о золотой валютѣ, сей часъ приступаетъ къ составленію “новинки” о появленіи бѣшеной собаки, затѣмъ переходитъ къ выяснію розличій между іюліанскимъ и григорьянскимъ календарями, махнетъ замітку о томъ, що корали опять входятъ въ моду и кончить свій ежедневный трудъ въ редакціи похорономъ якого-либо больше или меньше извѣстного лица». Окрім того, і журналіст, і редактор часопису був перш за все громадським і політичним діячем, що боронив певну точку зору, був «обремененъ еще иною патріотическою или пріятельскою службою» [10].

Нерідко останній фактор мав домінуюче значення. Редакція «Страхопуда» не залишала поза увагою неякісні журналістські тексти, які, на її думку, не мали жодної літературної цінності: «Его, якъ множество писаекъ, / Искусства цѣль не беспокоить. / Статьи его — цѣна пятакъ, / А мысль въ ней ничего не стоитъ» [5].

Львівський історик Остап Серeda у своєму дослідженні розвитку політичних візій галицького українства, його постійних вагань між польським слов'янофільством та російським панславізмом зазначив, що помилково пов'язувати поширення москвофільства в Галичині виключно з фінансовою підтримкою державних російських структур. Це підтверджується фактом занепаду москвофільського руху на початку ХХ ст., у час, коли ця фінансова підтримка зросла. Фактор матеріальної забезпеченості лежить на поверхні досліджуваного питання, однак причини поширення цих ідей (як і їх вичерпність) глибші, і шукати їх варто у низці обставин, суспільних та економічних реалій, в яких перебувало тоді українське населення Галичини. Основні фактори, що лягли в основу життєдайного для «москалефільства» ґрунту, — це агресивна політика асиміляції галицьких русинів з поляками, скрутні матеріальні умови, які спричинили кризу суспільно-політичної думки. Ідеї панславізму в період їх зародження і поширення на території Європи були новими, свіжими, незаангажованими, поступово вони не тільки набували популярності, а й ставали, як сказали б зараз, модою.

Одним із перших 1863 р. за втілення цих ідей при допомозі гумору й сатири взявся Й. Ливчак. Цей метод виявився чи не найдієвішим, оскільки саме «Страхопудь» вигідно вирізнявся цікавим й оригінальним контентом серед інших москвофільських галицьких видань. За усіх наступних редакторів він продовжував створювати нові цікаві образи сучасних йому діячів, їх об'єднань та друкованих органів, а також пересічних громадян, галицьких обивателів з притаманними їм недоліками і чеснотами. Матеріали часопису дають змогу простежити характерні для прихильників єднання з Росією реакції на зміни соціально-політичної атмосфери, аргументацію, тактику і стратегію пропагування своїх цінностей.

При дослідженні становлення і розвитку української національної думки в Галичині на зламі ХІХ—ХХ ст., формування української самосвідомості варто враховувати притаманне тій добі суперництво різних національно-політичних орієнтацій. Необхідно дати сучасні об'єктивні оцінки усім тогочасним версіям національної ідентичності, зокрема москвофільству — як невід'ємній складовій частині національного руху. В умовах конкурентної боротьби за симпатії читачької аудиторії, у дискусіях і суперечках щораз виразнішими й

очевиднішими ставали справжні потреби українства. Були використані пропольські орієнтації, панславистичні ідеї і, зрештою, москвофільство. Натомість серед молодого покоління відбувся поступовий перехід до виразних національно-демократичних поглядів, перехід від поміркованості і розгубленості до формування національної ідеї й ставлення чітких цілей.

Преса кожного громадського об'єднання чи політичної партії є, своєю чергою, унікальною і невід'ємною складовою історії формування та розвитку всеукраїнської системи преси. Періодику важливо розглядати не тільки як об'єкт відображення суспільно-політичної ситуації, а як джерело для роз'яснення, пропагування притаманних різним течіям поглядів. У часи незалежності України дискусії і сутички навколо т. зв. «мовного питання», а також ідеї «русского мира» не втрачають актуальності, набувають лише нового політичного забарвлення. А отже, теоретикам і практикам сучасної журналістики, історикам корисно врахувати досвід творців сатирично-гумористичних видань австрійської доби, творчий критичний доробок редакторів і авторів часописів, зокрема тих, що обстоювали ідеї «общерусскости». Важливо максимально неупереджено, уникаючи однобічних політизованих оцінок, дослідити зміст видань, що віддзеркалювали різні течії і напрями у розвитку національної думки в південно-західній Галичині. Вивчення досвіду москвофільської преси, використання конкретного фактичного матеріалу дасть змогу більш поглиблено досліджувати і сучасні маніпулятивні технології російських ЗМІ.

1. Въ кабинетѣ рѣдкостой Страхопуда // Страхопудъ. — Львовъ, 1891. — 15(27) марта (ч. 6). — С. 6.
2. Глубокіи мысли независимаго философа // Страхопудъ. — Львовъ, 1891. — 15(27) цвѣтня (ч. 8). — С. 8.
3. *Голодь С.* Московська агитація / С. Голодь // *Мета*. — Львовъ, 1865. — № 7. — С. 201—207.
4. Дѣленько газета экстра-патріотическая // Страхопудъ. — Львовъ, 1891. — 15(27) цвѣтня (ч. 8). — С. 8.
5. Журнальный работникъ // Юмористичный иллюстрированный Календарь «Страхопудъ» на 1900 годъ. — Львовъ, 1900. — С. 62.
6. Историческіи предположенія // Страхопудъ. — Вѣдень, 1886. — 1(13) дек. (ч. 23). — С. 2.

7. *Ігнатієнко В.* Українська преса (1816—1923 рр.) : іст.-бібліогр. етюд / В. Ігнатенко. — К., 1926. — 240 с.
8. Лекція для вѣстниковского дописователя: «изъ вѣденського передмѣстя» // *Страхопудъ*. — Вѣдень, 1865. — 15(27) марта (ч. 15). — С. 74—75.
9. Манифестъ. — Львовъ, 1903. — 4 с.
10. На лонѣ семьи // Юмористичный иллюстрированный Календарь «Страхопудъ» на 1900 годъ. — 1900. — С. 42.
11. Новая мѣра // *Страхопудъ*. — Львовъ, 1886. — 1(13) окт. (№ 19). — С. 3.
12. Огъ редакціи // *Страхопудъ*. — Львовъ, 1886. — 1(13) янв. (№ 1). — С. 1.
13. П. Т. // *Страхопудъ*. — Львовъ, 1880. — 1(13) янв. (ч. 1). — С. 1.
14. Польскій газеты // *Страхопудъ*. — Львовъ, 1887. — 15(27) янв. (№ 2). — С. 3.
15. Празднованіе двухъ юбилеевъ // *Страхопудъ*. — Львовъ, 1887. — 1(13) февр. (№ 3). — С. 2.
16. Руське питаннє // *Мета*. — Львовъ, 1863. — Т. 1. — С. 210—218.
17. *Середа О. В.* Між польським слов'янофільством та російським панславізмом. Сприйняття та розвиток слов'янських ідей серед українських (руських) громадських діячів підавстрійської Галичини у 60-х роках ХІХ століття / О. В. Середя. — Л., 2012. — 44 с. — (Серія «Українознавчі розвідки. Working Papers in Ukrainian Studies»; вип. 1).
18. Степени лояльности // *Страхопудъ*. — Львовъ, 1886. — 15(27) янв. (№ 18). — С. 3.
19. Страхопудовы предсказанія на 1900 годъ // Юмористичный иллюстрированный Календарь «Страхопудъ» на 1900 годъ. — Львовъ, 1900. — С. 30.
20. *Страхопудъ*. — Львовъ, 1880. — 15(27) марта (ч. 6). — С. 3.
21. *Страхопудъ*. — Львовъ, 1880. — 1(13) цвѣтня (ч. 7). — С. 3.
22. *Страхопудъ*. — Львовъ, 1881. — 1(13) янв. (ч. 1). — С. 1.
23. *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури / І. Франко. — Л., 1910. — 444 с.
24. *Щербина І. О.* [Вірш] / І. О. Щербина // *Страхопудъ*. — Львовъ, 1891. — 15(27) февр. (ч. 2). — С. 7.
25. Що значить радуватися въ Австрії въ «саморжондзѣ краіовымъ»? // *Страхопудъ*. — Львовъ, 1880. — 15(27) дек. (ч. 24). — С. 3.
26. Що то за баба? // *Страхопудъ*. — Львовъ, 1886. — 1(13) іюня (№ 11). — С. 1.
27. Якъ лѣчать галицко-русское общество // *Страхопудъ*. — Львовъ, 1888. — 1(13) дек. (№ 23). — С. 2.
28. *Strachopudi*. Руское консиліумъ / Rp. pill. Strachopudi // *Страхопудъ*. — Вѣдень, 1865. — 15(27) апр. (ч. 17). — С. 87—88.